

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Татай Едуарда Олександровича «Громадянська активність в Україні: сутність, структура та динаміка розвитку», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія

Наукова новизна дослідження полягає у встановленні теоретичних засад громадянської активності як загальносуспільного явища та комплексному аналізі її практичної реалізації в Україні в сучасних умовах. Особливої уваги заслуговує спроба автора дослідити особливості та закономірності розвитку громадянської активності в Україні за умов воєнної агресії Російської Федерації, окупації нею території АР Крим, м. Севастополь, частини територій Донецької та Луганської областей. Розвиток громадянської активності як цілісного явища в умовах воєнної агресії практично недосліджений іншими науковцями, що робить тему дисертації гостро актуальною. Наукові розвідки автора демонструють потенціал та складнощі політичної участі і самоорганізації громадян в кризових суспільно-політичних умовах. Відповідно, висновки автора є корисними для встановлення напрямків подальшого реформування суспільно-політичної системи та розвитку громадянського суспільства України на сучасному етапі.

Едуард Татай здійснив ретельний аналіз теоретичних підходів до сутності громадянської активності та обрав ті підходи, що доцільно використовувати для дослідження громадянської активності як загальносуспільного явища. Автором встановлені фактори, функції, різновиди та рівні громадянської активності, нормативно-правовий механізм її реалізації в Україні в період 2014-2019 років. Е. Татай охарактеризував традиційні (що отримали новий імпульс) та нові способи громадянської активності, порівняв динаміку розвитку окремих видів громадянської активності України в умовах воєнної агресії Російської Федерації. Результат даного дослідження є новаторським у розробці теорії громадянської активності за кризових/екстремальних умов.

Теоретичне значення дисертації полягає у глибокому аналізі теоретико-методологічних засад досліджуваної проблеми, рівень обґрунтування предмету і об'єкту дослідження в дисертації свідчить про зацікавленість та глибокий підхід автора до обраної проблеми. В роботі чітко визначені її мета та завдання, що логічно відбивають її об'єктно-предметне поле дослідження. Комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового пошуку є основою для отримання результатів дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну та мають практичне значення:

1) здобувач цілком усвідомлює та переконливо обґрунтовує актуальність, новизну, практичну значимість дослідження, що знайшло своє відображення у вступі;

2) робота виконана на достатній джерелознавчій базі, серед якої особливо цікавими та цінними для надання об'єктивного аналізу є результати соціологічних досліджень, матеріали аналітичних інституцій, електоральна статистика;

3) автором встановлено, що проблема дослідження сутності та динаміки розвитку громадянської активності в Україні в умовах воєнної агресії Російської Федерації у 2014-2019 роках є малодослідженою в українській політичній науці. Проаналізована автором джерельна база свідчить про те, що більшість вітчизняних науковців досліджують переважно окремі прояви суспільно-політичної активності громадян (у тому числі окремі прояви громадянської активності). Це спонукало Е. Татая розробити теоретичну модель громадянської активності як загальносуспільного явища та дослідити особливості її реалізації в Україні на сучасному етапі.

4) Здобувач здійснив ретельний та ґрунтовний аналіз підходів до визначення громадянського суспільства та громадянської активності, запропонувавши авторську класифікацію теоретичних підходів до розуміння громадянської активності. Обрані автором атрибутивний політико-правовий та атрибутивний ціннісний підходи дозволили йому уточнити визначення громадянської активності, дослідити його саме як загальносуспільне явище, що реалізується в Україні;

5) теоретичний аналіз громадянської активності, як суспільного явища, створює підстави для авторських концептуальних узагальнень, побудов теоретичних конструктів. Здобувачем представлено авторське визначення суб'єкта громадянської активності, узагальнені та систематизовані функції, які виконує громадянська активність у суспільстві, проаналізовані внутрішні та зовнішні фактори впливу на розвиток громадянської активності, встановлені рівні реалізації громадянської активності в залежності від типу відносин між активними громадянами та представниками органів влади;

6) автором проведений оригінальний аналіз статистичних класифікаторів України, ЄС, США та ООН для встановлення переліку видів громадянської активності, що опосередковані некомерційними членськими організаціями. Це дозволило уточнити класифікацію інституційних форм громадянської активності

7) здобувач детально дослідив законодавче регулювання різноманітних способів здійснення громадянської активності в Україні в період 2014-2019 років, дійшовши висновку, що громадянська активність в досліджуваній період захищена законом, а її реалізація більшою мірою залежить від суспільно-політичних умов, політичної та правової практики громадян.

8) найбільшим науковим досягненням у дослідженні є аналіз нового етапу розвитку громадянського суспільства в Україні після початку військової агресії Російської Федерації проти України у 2014 році, коли громадянська активність зазнала найбільшої якісної та кількісної трансформації. Автором здійснений оригінальний аналіз того, як в кризових умовах розвивались три головні різновиди громадянської активності: формальна політична участь (голосування на виборах та підтримка політичних партій), легальний політичний активізм (подання петицій, бойкотування, мирні протести) та громадська активність (волонтерство і благодійництво, діяльнісна підтримка громадських організацій). Автором приділена увага причинам та особливостям переходу громадян від громадянської активності до нелегального політичного активізму. Автор доходить висновку, що в кризових умовах найбільший

розвиток отримали ті форми види активності, що передбачають переважно самостійне вирішення актуальних проблем громадянами, в той час як інститути представницької демократії мали певні складнощі та вади у здійсненні своїх політичних функцій.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що аналіз особливостей та складнощів реалізації громадянської активності в кризових суспільних умовах дозволив розробити рекомендації з розвитку громадянської активності в Україні: посилення двосторонніх зв'язків між громадянами та органами влади, залучення громадян до діяльності партій та громадських організацій, підвищення політичної культури громадян, запровадження практик регулярного волонтерства. Рекомендації автора можливо використати в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, партій, громадських організацій. Також наукові результати дисертаційного дослідження можуть бути використані в навчальному процесі для викладання соціально-політичних дисциплін.

Дисертація виконана особисто, містить наукові положення, нові науково-теоретичні та практичні рекомендації та є актуальною для політичної науки. Дисертаційна робота Е.О. Татая є логічним та важливим як в теоретичному, так і практичному відношенні, цілісним та цілком самостійним науковим дослідженням. Отже, результати дослідження представляють значний науковий та теоретико-прикладний інтерес, є достовірними та об'єктивними. Дослідження відповідає всім вимогам рівня наукової кваліфікації здобувача, визначеним у Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова КМУ «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» від 06 березня 2019 р. № 167).

Зміст основних наукових положень дисертації викладено у 15 публікаціях: (2 – у закордонних наукових виданнях, 3 – у наукових фахових виданнях України, 1 – періодичному науковому виданні України за напрямом «Політичні науки», 9 – у матеріалах наукових та науково-практичних конференцій України

Статті у закордонних наукових виданнях:

1. Татай Е. Громадянська активність як політичне явище: уточнення визначення. *Evropský Politický a Právní Diskurz*. 2020. № 6. С. 136—147.
2. Tatay E. Cause-oriented activism under the threats to the national security of Ukraine after 2014. *Modern science*. 2020. № 6. PP. 105—116.

Статті у фахових наукових виданнях України:

3. Татай Е. Динаміка розвитку формальної політичної участі в Україні в період 2014-2019 років. *Політичне життя*. 2021. № 1. С. 51-65
4. Татай Е. Класифікація напрямів діяльності громадських організацій у контексті ризиків їх деструктивного впливу на суспільство. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія : Історія. Політологія. 2018. № 21. С. 244—253.
5. Татай Е. Вплив інформаційних технологій управління проектами на громадську активність: постановка проблеми. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія : Історія. Політологія. 2018. № 22—23. С. 263—268.
6. Татай Е. Статистична класифікація діяльності членських суспільно-політичних організацій: практика України та світу. *Гілея*. 2020. № 159. С. 136—141.

Інші публікації за темою дослідження:

7. Татай Е. Відмінність поглядів Р. Патнема та Ф. Фукуями на громадську активність у концепції соціального капіталу. *Актуальні проблеми науки та освіти* : збірник матеріалів ХХ підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. К. В. Балабанова. Маріуполь : МДУ, 2018. С. 145—147.
8. Татай Е. Вплив іноземних акторів на громадянську активність України. Тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин та світового політичного процесу : збірник матеріалів VIII Інтернет-конференції, 25 травня 2018 р. Маріуполь, 2018. С. 155—158.

9. Татай Е. *Форми інформаційно-комунікативного впливу громадян на органи влади в Україні. Модернізація політичної системи сучасної України: стан та перспективи розвитку*: збірник матеріалів XII Всеукраїнської науково-практичної конференції, 26 грудня 2018 р. Сєверодонецьк, 2018. С. 45—47.

10. Татай Е. Уточнення визначення громадянської активності у контексті підходів розуміння громадянського суспільства. *Актуальні проблеми науки та освіти*: збірник матеріалів XXI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. К. В. Балабанова. Маріуполь: МДУ, 2019. С. 96—99.

11. Татай Е. Класифікація діяльності некомерційних членських організацій в Україні. *Актуальні проблеми науки та освіти*: збірник матеріалів XXII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. К. В. Балабанова. Маріуполь: МДУ, 2020. С. 89—91.

12. Татай Е. Соціальні мережи як інструмент волонтерства в Україні 2014 – 2018 років. *Актуальні проблеми сучасної науки*: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції. К., 2020. С. 28—30.

13. Татай Е., Пашина Н. Електронні петиції як форма політичної участі громадян в Україні. *Розвиток суспільства та науки в умовах цифрової трансформації*: Матеріали конференцій Молодіжної наукової ліги, 08 травня 2020 р. Одеса, 2020. Т. 4. С. 54-56. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/liga/article/view/2531> (дата звернення: 25.01.2021).

14. Татай Е. Проблематика політичної участі громадян у сучасній науковій думці. *Topical issues of science and practice*: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції. Лондон, 2020. С. 640—643.

15. Татай Е. Громадянська ідентичність: сутність та підходи. *Актуальні проблеми науки та освіти*: збірник матеріалів ХХІІІ підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. К. В. Балабанова. Маріуполь : МДУ, 2021. С.

Результати дисертації повною мірою висвітлені у зазначених публікаціях.

Рекомендувати дисертацію Татая Е.О. на тему «Громадянська активність в Україні: сутність, структура та динаміка розвитку» до захисту на підставі п.10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» № 167 від 06 березня 2019 р. у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступені доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія.

Рецензенти:

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики Маріупольського
державного університету

I.M. Грідіна

кандидат політичних наук, доцент
завідувач кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики Маріупольського
державного університету

О.Л. Гільченко

